

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԲԱԶԱՅԻՆ ԵՎ ՇԱՐԺԱԿԱՆ
ՌԱԴԻՈՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

I. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ռադիոհաճախականային սպեկտրը (այսուհետ՝ սպեկտր) օգտագործվում է գրեթե ցանկացած մարդու կողմից: Գոյություն ունեն բազմաթիվ կիրառումներ, օրինակ՝ պաշտպանական ազդանշանային համակարգեր, անլար հեռախոսներ և խոսափողներ, հեռակարավարող բանալիներ, հեռակարավարող անջատիչներ և այլ հեռակառավարվող սարքավորումներ, որոնք օգտագործվում են մեր առօրյա կյանքում: Որոշ օգտատերեր կարող են անգամ չիմանալ այն մասին, որ իրենց կողմից որոշակի սարքավորման շահագործումը դա սպեկտրի օգտագործում է, և այդ համակարգերի խանգարումները կարող են ընկալվել որպես աշխատանքային խափանումներ, այլ ոչ ռադիոխանգարումներ: Բջջային կապի, հեռուստատեսության, ինչպես նաև ոստիկանության, շտապ օգնության, օդային շարժման ղեկավարման, պաշտպանության և այլ նպատակներով ռադիոկապի օպերատորների գործունեությունը նույնպես կապված է սպեկտրի օգտագործման հետ: Ամեն դեպքում ռադիոհաճախականային սպեկտրի կարևորությունը ժամանակակից մարդու համար քննարկվել է ամենուրեք և ամենաբարձր մակարդակներում, և դարձել է ընդհանրացված և բոլորի կողմից ընկալելի պոստուլատ: Ի տարբերություն դրան, ռադիոհսկումը պահանջում է ավելի շատ բացատրական տեղեկատվություն: Ռադիոհսկման ընդհանուր խնդիրը դա սպեկտրի օգտագործման ղեկավարման գործընթաց է, ինչպես նաև սպեկտրի հնարավոր խանգարումների հետ կապված խնդիրների լուծումը: Պետք է նաև գիտակցել, որ սպեկտրի օգտագործման հսկողությունը դա միայն ռադիոդիտումները չեն, այլ այդ գործընթացում ուսումնասիրվում են ռադիոճառագայթվող ազդանշանները՝ ռադիոկայանների ճանաչման և սպասարկման ծառայությունների բարձրացման նպատակով:

II. ՄՊԵԿՏՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

2. Ռադիոհաճախականային սպեկտրը իրենից ներկայացնում է սահմանափակ պետական ռեսուրս, և շատ կարևոր է, որպեսզի բոլոր ռադիոծառայությունները օգտագործեն այն առավել արդյունավետ և ռացիոնալ եղանակով, որպեսզի տարբեր ռադիոցանցեր կարողանան աշխատել խանգարումներից զերծ միջավայրում: Հեռահաղորդակցության բնագավառը արագընթաց աճում է: Նոր տեխնոլոգիաների զարգացման հետ մեկտեղ, ինչպես նաև ռադիոկապի ծառայությունների սրընթաց աճին զուգահեռ աճում է սպեկտրի և արբանյակային ուղեծրերի նկատմամբ պահանջարկը: Սպեկտրի օգտագործման արդյունավետ և ռացիոնալ կառավարումը հիմնականում կապահովի տարբեր ռադիոցանցերի միաժամանակյա աշխատանքը՝ բացառելով փոխադարձ խանգարումները: Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել սպեկտրի օգտագործման վերահսկողություն: Այդպիսի վերահսկողությունը անհրաժեշտ է, քանի որ իրական կյանքում սպեկտրի օգտագործման թույլատրելի պայմանները կարող են չհամապատասխանել իրական պայմաններին: Դա կարող է պայմանավորված լինել սարքավորումների բարդությունով, այլ սարքավորումների հետ փոխազդեցությունով, սարքավորումների անսարքությունով կամ էլ սարքավորումների նպատակաուղղված սխալ շահագործումով: Տվյալ խնդիրը ավելի է բարդանում, քանի որ օրեցօր ավելի են շատանում անլար վերգետնյա և արբանյակային երկրային կայաններ, ինչպես նաև տեխնիկական այլ միջոցներ, որոնք կարող են հանդիսանալ որպես խանգարման աղբյուր (օրինակ համակարգիչներ, բարձր հաճախականային սարքավորումներ, նեոնային լամպեր և այլն): Սպեկտրի օգտագործման հսկման հետ կապված եղանակները կատարելագործվում են, որպեսզի ապահովեն ռադիոկապի համակարգերի տեխնիկական պարամետրերը և նորմերը, ինչպես նաև աջակցեն սպեկտրի և գեոստացիոնար արբանյակային ուղեծրի արդյունավետ օգտագործմանը: Սպեկրի օգտագործման հսկման եղանակները տարբերվում են այն եղանակներից, որոնք օգտագործվում են ռադիոկապի ցանցերում հիմնականում նրանով, որ ռադիոհսկման աշխատանքները իրականացվում են ոչ օպտիմալ պայմաններում և անհայտ էլեկտրամագնիսական իրավիճակում:

3. Սպեկտրի օգտագործումը իրականացվում է շուրջօրյա, ամբողջ տարվա ընթացքում կամ առանձին շրջաններում, կամ գլոբալ՝ պետության ամբողջ տարածքով մեկ: Հետևաբար ռադիոնոսիթորինգը նույնպես պետք է իրականացվի շուրջօրյա եթե

ցանկանում ենք ապահովել սպեկտրի արդյունավետ օգտագործում: Ռադիոհսկման հիմնական նպատակներն են.

1) Տեղական, տարածաշրջանային կամ գլոբալ մասշտաբներով էլեկտրամագնիսական ռադիոհաճախականային խանգարումներին առնչվող խնդիրների լուծում, որպեսզի ապահովվի ռադիոժառայությունների և ռադիոկայանների միաժամանակյա աշխատանք՝ փոքրացնելով կամ նվազեցնելով ռեսուրսի օգտագործումը: Այդպիսով, ապահովվում է պետության ինֆրահամակարգի տնտեսական շահույթ, որը ճանապարհ է բացում խանգարումներից զերծ անհրաժեշտ կապի ծառայությունների համար:

2) Օգնել և ապահովել բնակչության կողմից ձայնային և հեռուստատեսային արձակման ազդանշանների թույլատրելի որակով ընդունում:

3) Ադմինիստրացիայի կողմից ռադիոհաճախականությունների և հաճախականային շերտերի փաստացի օգտագործմանը վերաբերող (կապուղիների գրադվածությունը և ծանրաբեռնվածությունը) անհրաժեշտ տվյալների ապահովում՝ էլեկտրամագնիսական սպեկտրի օգտագործման և կառավարման համար: Հաղորդվող ազդանշանների տեխնիկական և շահագործման բնութագրերի ստուգում (համապատասխան է թե ոչ տրված լիցենզիաներին), չարտոնագրված հաղորդակների և պոտենցիալ խանգարման աղբյուրների հայտնաբերում և որոշում, ինչպես նաև հաճախականությունների գրանցման հաշվառում և ստուգում;

4) Հեռահաղորդակցության Միջազգային Միության կողմից կազմակերպված ծրագրերի համար անհրաժեշտ տվյալների ապահովում, օրինակ, ռադիոկապի կոնֆերանսների հաշվետվությունների համար, առկա խանգարումների վերացման վերաբերյալ ադմինիստրացիաներին դիմելու ժամանակ, արտաշերտային ճառագայթումների վերացման ժամանակ:

5) Միջազգային, ավիա, երկաթուղային և ավտոճանապարհային մայրուղիների շուրջօրյա վերահսկում:

4. Հաշվի առնելով ՀՀ ազգային անվտանգության, ինչպես ՀՀ պաշտպանության նախարարության, ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության կողմից ժամանակ առ ժամանակ պահանջները՝ որոշակի ռադիոհաճախականությունների կամ ռադիոհաճախականային շերտերի մոնիթորինգի և տեղորոշման վերաբերյալ, պետք է ստեղծել ռադիոմոնիթորինգի և տեղորոշման ամբողջական միասնական համակարգ, որը կապահովի ՀՀ ամբողջ տարածքի ռադիոհսկման ծածկույթը, և որը ՀՀ պաշտպա-

նության նախարարության, ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության կողմից, ինչպես ընթացիկ, այնպես էլ օպերատիվ խնդիրների լուծման համար:

III. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

5. Ներկայումս ռադիոճառագայթման մոնիթորինգն ու տեղորոշումը իրականացվում է Երևան քաղաքի 4 կայանների, ք. Գյումրիի 1 կայանի, ք. Վանաձորի 1 կայանի և 2 շարժական կայանների միջոցով: Այդ կայաններից 3 ստացիոնար և 1 շարժական կայաններ 2002 թ. համալրվել են կանադական («Aerosystems International») «Աերոսիստենս Ինտերնեյշնլ» ընկերության սարքավորումներով և ծրագրային ապահովումով:

6. Նշված բազային և շարժական համակարգերը ապահովում են ռադիոմոնիթորինգի գործառույթները միայն Երևան քաղաքի տարածքում, Գյումրիում ու Վանաձորում, և անհրաժեշտության դեպքում շարժական կայանը իրականացնում է ռադիոմոնիթորինգ մարզերում, որը չի կարող ապահովել եթերի օպերատիվ մոնիթորինգ: Այն իրականացվում է միայն պլանային և արտապլանային այցերի ժամանակ, որը լինում է մեկ մարզի կտրվածքով տարեկան 2-3 անգամ: Այդ քանակությամբ այցերը չեն կարող ապահովել եթերի արդյունավետ մոնիթորինգ, քանի որ անօրեն և թույլտվության պայմաններին անհամապատասխան աշխատող ռադիոէլեկտրոնային միջոցները կարող են չհայտնաբերվել այդ այցերի ժամանակ: Օպերատիվությունն ապահովելու համար պետք է իրականացվի շուրջօրյա ռադիոհսկում: Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել միջազգային, ավիա, երկաթուղային և ավտոճանապարհային մայրուղիների ու ՀՀ պետական սահմանի ամբողջ երկայնքով իրականացվող ռադիոմոնիթորինգին:

7. Վերը նկարագրած («Aerosystems International») «Աերոսիստենս Ինտերնեյշնլ» ընկերության համակարգը գործում է 2002 թվականից և ծրագրային փաթեթը բարոյապես մաշվել է՝ ներկա պահին տվյալ բնագավառում հայտնվել են առավել արդյունավետ նոր ծրագրեր, որոնք հնարավորություն են տալիս իրականացնել մոնիթորինգ՝ նոր տեխնոլոգիաներին համահունչ, ընդգրկելով և հսկելով նաև լայնաշերտ կապի համար հատկացված ռադիոհաճախականային շերտերը և կապուղիները և ներառված անհրաժեշտ տեխնիկական տվյալները:

IV. ՍՊԱՍԱՐԿՎՈՂ, ՈՉ ՍՊԱՍԱՐԿՎՈՂ ԵՎ ՇԱՐԺԱԿԱՆ
ԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄ

8. ՀՀ ամբողջ տարածքում ռադիոմոնիթորինգի աշխատանքը արդյունավետ և ամբողջական կազմակերպելու, ինչպես նաև վերը նշված խնդիրները արդյունավետ կատարելու համար ՀՀ ամբողջ տարածքում անհրաժեշտ է կառուցել ռադիոմոնիթորինգի ամբողջական ցանց, որը պետք է համալրված լինի վերջին սերնդի սարքավորումներով և ռադիոմոնիթորինգի համակցումը պետք է իրականացվի ցանցային տեխնոլոգիաների հիման վրա: Ամբողջական ցանցը պետք է կազմված լինի սպասարկվող, ոչ սպասարկվող և շարժական կայաններից, որոնք պետք է կառավարվեն Հիմնական կայանից: Հիմնական կայանը պլանավորվում է տեղակայել «Էտահադորդակցության հանրապետական կենտրոն» ՊՈԱԿ գլխամասում: Դրանից բացի պլանավորվում է կառուցել ներքոնշյալ հետևյալ կայանները.

1) Սպասարկվող կայաններ-5 կայան, ք. Երևան՝ 2 կայան (Հարավ Արևմտյան Թաղամաս և Նուբարաշենում), 1-ական ք. Գյումրի, ք. Վանաձոր և ք. Գորիս:

2) Ոչ սպասարկվող կայաններ-20 կայան, ք. Երևան՝ Կենտրոնական հատված, ք. Ագարակ, գ. Ստոնակունք, ք. Քաջարան՝ ՀՀ Սյունիքի մարզ, գ. Վերնաշեն,

գ. Խաչիկ՝ ՀՀ Վայոց Ձորի մարզ, գ. Կրասար՝ ՀՀ Շիրակի մարզ, գ. Ձորամուտ, գ. Աբրոի՝ ՀՀ Լոռու մարզ, գ. Վերին Սասնաշեն, գ. Մաստարա, գ. Բազմաբերդ՝ ՀՀ Արագածոտնի մարզ, ք. Նոյեմբերյան, գ. Ակնաղբյուր, ք. Վերին Կարմրաղբյուր՝ ՀՀ Տավուշի մարզ, ք. Արտաշատ՝ ՀՀ Արարատի մարզ, գ. Ճամբարակ, ք. Վարդենիս, ք. Մարտունի՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզ, ք. Հրազդան՝ ՀՀ Կոտայքի մարզ:

3) Շարժական կայաններ- 5 կայան, ՀՀ տարածքում ոչ սպասարկվող կայանների հետ համատեղ լրացուցիչ մոնիթորինգի և տեղորոշման աշխատանքների իրականացում և ոչ սպասարկվող կայանների տեխնիկական սպասարկման աշխատանքների պարբերաբար իրականացում:

9. Յուրաքանչյուր գոտում կայան տեղադրելուց առաջ անհրաժեշտ կլինի իրականացնել տեղանքի ուսումնասիրություն, ընտրելով մոնիթորինգի համար հարմար բարձր կետ, որը համալրված կլինի անհրաժեշտ բոլոր կոմունիկացիաներով:

10. Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտի և կապի նախարարության և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության արտադրական ենթակառուցվածքների նախարարության միջև 2013 թվականի սեպտեմբերի 23-ին ստորագրված համագործակցության համաձայնագրի շրջանակներում՝ պետության անվտանգության

նկատառումներից ելնելով, որոշակի ռադիոհաճախականությունների կամ ռադիոհաճախականային շերտերի մոնիթորինգի և տեղորոշման վերաբերյալ օպերատիվ և ճշգրիտ տեղեկատվություն ունենալու նպատակով անհրաժեշտ է ունենալ ռադիոմոնիթորինգի և տեղորոշման ամբողջական միասնական ժամանակակից համակարգ:

11. Կարևորելով երկու երկրների սահմանամերձ տարածքներում առկա միջսահմանային ռադիոազդանշանների ներթափանցումը նվազեցնելու և GSM տիրույթում բջջային բազային կայաններից առաջացող վնասակար խանգարումները բացառելու գործընթացը, նախատեսվում է Արցախի Հանրապետության կառավարության հետ քննարկել ժամանակակից չափանիշներին համապատասխանող բազային և շարժական ռադիոմոնիթորինգի համակարգի ընտրության և հետագա համագործակցությանն ուղղված հարցերի շուրջ:

12. Շարժական կայանները պետք է համալրված լինեն նույն սարքավորումներով, սակայն սպեկտրի անալիզատորը պետք է ապահովի հետազոտություն 9կՀց-40ԳՀց հաճախականային տիրույթում: Ինչպես նաև պետք է համալրված լինեն ձեռքի տեղորոշիչներով:

13. ՀՀ տարածքում ռադիոմոնիթորինգի կայանների կառուցման ավարտից և արտադրական շահագործման հանձնումից հետո ակնկալվում է ՀՀ ողջ տարածքի ռադիոմոնիթորինգ և տեղորոշում, որը կբացառի ՀՀ տարածքում չարտոնված ռադիոճառագայթման աղբյուրների գործունեությունը, ի հայտ կբերի բոլոր շեղումները և հատկացված ռադիոհաճախականությունների ոչ նպատակային օգտագործողներին: Ռազմաքաղաքական ներկա փուլում տվյալ համակարգի գործարկումը բացառակ անհրաժեշտություն է:

14. ՀՀ տարածքում բազային և շարժական ռադիոմոնիթորինգի համակարգի ռազմավարության մշակման ընթացքում ՀՀ տրանսպորտի, կապի և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների նախարարության կողմից հանդիպումներ են կազմակերպվել «Նեյշնլ Ինսթրումենթս» ՓԲ և Կանադական («AEROSYSTEMS») «Աերոսիստենս Ինտերնեյշնլ» ընկերությունների ներկայացուցիչների հետ: